

МАКТАБГАЧА ТА'ЛИМ TASHKILOTLARIDA TURIZM (SAYOHAT)NI TASHKIL ETISH SHAKLLARI VA TAMOYILLARI

*Jizzax shahar 32 – DMTT tarbiyachilari
Parmonova Mohira Muxtor qizi
Xoshimova Sevara Husan qizi*

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida sog'lomlashtirish ishlarining eng muhim nazariy va amaliy vazifalaridan biri maktabgacha yoshdagi bolalarning sog'ligini saqlash va mustahkamlashga innovatsion yondashuvlarni joriy etishdir. Sport va jismoniy tarbiya kasalliklarning oldini olish, salomatligini mustahkamlash, insonning yuksak mehnat faoliyatini ta'minlash, ruhiy-emotsional stressing oldini olish, shuningdek, yosh avlodni ma'naviy-axloqiy va vatanparvarlik ruhida tarbiyalash, ularni Vatan himoyasiga tayyorlashning eng samarali vositalaridan biridir.

Maktabgacha ta'limni modernizatsiya qilish davrida bolalariga ta'lim xizmatlari tarmog'ini, jumladan, kundalik mashg'ulotlarning boshqa turlarini, dasturdan tashqari, kengaytirish va chuqurlashtirishga ruxsat beriladi. Ushbu yangi turlardan biri bolalar bog'chasida turizm bo'lishi mumkin, bu bolaning jismoniy, intellektual, axloqiy biri sifatida kamdan-kam hollarda qo'llaniladi: turizm o'rta maktabning biznesidir, deb ishoniladi. Biroq, maktabgacha yoshdagi bolalarni rehabilitatsiya qilishda bolalar turizmi maktabgacha ta'lim muassasalarining pedagogic amaliyotida yordamchi vosita sifatida ishlatilishi mumkin va kerakligiga ishonchimiz komil.

Pedagogikadagi har qanday faoliyat singari, turizm bo'yicha bolalar bilan ishlashning ham o'ziga xos qiymati bor. Jismoniy tarbiyada biz har doim salomatlik muammosini birinchi o'ringa qo'yamiz, shuning uchun turizmning bola salomatligidagi ahamiyatini quyidagicha shakllantirish mumkin:

- Bolalar har qanday ob-havoda toza havo bilan shug'ullanadilar, bu tananing qattiqlashishiga xizmat qiladi va sog'ligini yaxshilaydi. Bolaning tanasi tabiiy sharoitda qattiqlashadi. Natijada barcha jismoniy sifatlar yaxshilanadi – tezlik, chaqqonlik, chidamlilik, moslashuvchanlik, kuch, kosmosda orientatsiya. Harakatlarning asosiy turlari yurish, yugurish, emaklash, toqqa chiqish, sakrash, uloqtirish, muvozanat mashqlari.

Bundan tashqari, bunday sinflar turizmدا tarbiyaviy, kognitiv ahamiyatga ega:

- Kichik vatani, landshafi, o'simlik va hayvonot dunyosi bilan tanishtirish, ularda yil fasllari, tabiatdagi o'zgarishlar, tirik tabiatdagi o'zgarishlarning jonsiz tabiatdagi o'zgarishlarga bog'liqligi haqida umumlashtirilgan tasavvurlar shakllanadi. Bolalarning tabiatdagi xulq-atvor qoidalari, uni muhofaza qilish haqidagi bilimlari kengayadi. Fikrlash faolligi rivojlanadi. Hudud bo'ylab doimiy harakatlanish, xarita va komposdan foydalanish qobiliyati, o'yinlar va turistik musobaqalarda faol ishtirok

etish tufayli har bir ishtirokchining fazoviy yo'nalishini rivojlantiradi; taklif qilingan rejaga muvofiq harakat qilish, berilgan aqliy vazifani mustaqil ravishda bajarish, o'z faoliyati natijasini to'g'ri baholash qobiliyati. Bolalar ba'zi naqshlar va munosabatlar haqida taxlil qiladilar va xulosa chiqaradilar.

Shunday qilib, turizm bolalarni jismoniy tarbiyalash shakllaridan biri bo'lib, u sog'lig'ini saqlash va mustahkamlash uchun barcha zarur tarkibiy qismlarga ega. Bu tabiat bilan muloqot qilish, manzarani o'zgartirish, psixologik tushirish va jismoniy faoliyat.

Sayr qilish – keng, ommaga qulay bo'lgan piyoda, chang'ida, velosiped, qayiq va boshqa vositalar yordamida yurib sog'liqni yaxshilash, organizmni chiniqtirish maqsadida uyushtiriladigan qisqa muddatli ommabop turizm shaklidir. Turizmning bu shaklida keksa-yu yosh ishtirok etishi mumkin.

Ekskursiya – jamoa bo'lib biron obyektga (muzey, stadion, qurilish, o'rmon va hokazo) ilmiy qidiruv yoki o'quv maqsadida, umumiy madaniy dam olish uchun o'tkaziladigan tadbirlar hisoblanadi. Bunday tadbir aholi yashab, o'qib turgan joylarga yoki boshqa shaharlarga ham borganda uyushtirilishi mumkin.

Poxodlar – tashkiliy ravishda guruh bo'lib piyoda, chang'i, velosiped, qayiq va shu kabi vositalar yordamida jismoniy chiniqish, o'lkani o'rganish, ijtimoiy foydali mehnat qilish maqsadida uyushtiriladi.

Turizmning turlari juda xilma-xil bo'lib u amalda tobora ortib bormoqda. Jismoniy tarbiya nuqtai nazaridan olib qaralganda, ularni tayyorgarlik, haqiqiy turistik va ommaviy targ'ibot yurishlariga ajratish mumkin.

Sport yurishlari – bu asosan sportga taalluqlidir; bunday hollarda murakkab poxodlarning qiyinchilik darajalari, masofaning uzunligi, tabiiy to'siqlarning qiyinchilik darajalari, aholi yashaydigan yetib borish tartiblari, sinovli poxodlar soni va boshqa shartlar qo'yilgan bo'ladi.

Targ'ibot-tashviqot yurishlari yirik ijtimoiy-siyosiy yoki sport anjumanlariga bag'ishlangan bo'lib, uning maqsadi jamoatchilik va ommani turizmga jalb etishdan iboratdir. Bunday hollarda jamoalardagi ilg'or tajribalar almashinadi, turistik harakatdagi yangi voqealar, natijalar joriy etiladi, faol turistlar turli yo'llar bilan rag'batlantiriladi. Badiiy havaskorlik jamoalarining konsert chiqishlari, sport turlari bo'yicha o'rtoqlik uchrashuvlari, turistik texnika va boshqa vositalarni bilish yuzasidan musobaqalar uyushtirilishi targ'ibot ishlarining jonli, qiziqarli bo'lishini ta'minlaydi.

Ekspeditsiya – turistik sayohat bo'lib, u biron obyekt (geografik, geologic, o'lkashunoslik, tarixiy va boshqalar) o'rganish maqsadida uyushtiriladi. Bunday sayohat jarayonlarida aktiv harakat, ya'ni piyoda yurish, chang'ida va boshqalarda yurish, shuningdek, passiv harakat yo'li bilan (transportda) masofani bosib o'tish mumkin.

Territorial belgi jihatidan turistik sayohatlar, poxodlar mahalliy va uzoq, xarakterli jihatidan esa rejali va havaskorlik turlariga egadir. Rejali poxodlar avvaldan belgilangan va faqat maxsus ishlangan marshrutlar orqaligina uyushtiriladi. Bunday hollarda turistlar maxsus jihozlar, oziq-ovqat va instruktorlar bilan ta'minlanadi.

Havaskorlik sayohatlari – jismoniy madaniyat jamoalari kengashlari, sport klublari, madaniyat klublari, turistlar oromgohlari, bazalari, bolalar turistik stansiyalari, maktablar, o'quvchilar uylari va alohida turistlar guruhlarini tomonidan uyushtiriladi.

Sayohatlar harakat usullariga qarab piyoda yurish, tog', suv, chang'i, velosiped, avtomobil, mototsikl va aralash turlariga bo'linadi. Sayohat qilish va uning tartiblari 1982 yil 28-noyabrda tasdiqlangan "Havaskorlik turistik poxod va sayohatlarni tashkil qilish va o'tkazish qoidalarini" ga asosan o'tkaziladi. Bu talablar hozirgi kunda ham keng qo'llanmoqda. Havaskorlik sayohatlariga talabning ortib borishi bir kunlik va ko'p

kunlik poxodlar o'tkazishni taqozo etmoqda. Shunga ko'ra ko'p kunlik sayohatlar 1-2-3-4-5 qiyinchilik kategoriyalariga (darajalariga) bo'linadi. Qiyinchilik darajalari poxodlarning masofasi, to'siqlarning xususiyati va soni, har bir turning mazmuniga qarab belgilanadi. Ular haqida keying darslarda tegishli ma'lumotlar beriladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Sh.M.Mirziyoyevning "2017-2021 yillarda maktabgacha ta'lim tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori. Toshkent 2016-yil 29-dekabr
2. O'zbekiston Respublikasi "Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risida"gi qonun "Xalq so'zi" gazetasi 2019 yil.
3. F.Qodirova ; SH. Toshpulatova; M.A'zamova "Maktabgacha pedagogika" O'quv qo'llanma. Toshkent "Ma'naviyat" 2013 yil
4. Sh. Sodiqova "Maktabgacha pedagogika", "Tafakkur bo'stoni" Toshkent 2013 yil
5. O.U.Hasanboyeva va boshqalar "Maktabgacha ta'lim pedagogikasi" o'quv qo'llanma Toshkent "Ilm ziyo" 2012-yil
6. N.Qayumova "Maktabgacha pedagogika", O'quv qo'llanma. Toshkent TDPU